

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
KOSOVA MİSYONU**

İzleme Departmanı

**Kosova Belediyelerinde Dillerin Kullanımına ilişkin
Kanunun Uygulanması**

Haziran 2008

İÇERİK

1. YÖNETİM ÖZETİ	3
2. GİRİŞ.....	4
3. DİLLERİN KULLANILMASINA İLİŞKİN KANUNUN UYGULANMASI	4
3.1 Dillerin Kullanılmasına ilişkin Kanun ile ilgili kamu enformasyon.....	4
3.2 Geleneksel olarak konuşulmakta olan dillerin tanınmasına ilişkin belediye kuralları ve pratikleri	4
3.3 Belediye yetkilileri tarafından dillerin kullanılması	5
3.4 Sivil memurlar, çalışma çevresi ve resmi dillerin kullanımı	6
3.5 Temsilci ve yönetim organlarının toplantıları süresince naklen çevirinin yapılması	6
3.6 Resmi evrakların çevirisinin yapılması	6
3.7 Belediye websiteleri çevirisinin yapılması	7
3.8 Sokak ve diğer topografik işaretlerinin kullanılması.....	7
3.9 Dillerin Kullanılmasına ilişkin Kanunun gerçekleştirilmesinde görülen engeller.....	8
3.10 Evrakların Tercüme edilmesi ve naklen tercüme kapasiteleri	8
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	9

1. YÖNETİM ÖZETİ

Kosova'da Arnavut olmayan toplulukların Kosova toplumuna entegre olmalarının temin edilmesi için politik ifadelerden çok daha başka şeyler gerekmektedir. Kosova sivil hizmeti çerçevesi içerisinde Arnavut olmayan topluluklara mensup olan kişilerin yeniden entegre edilmelerinin temin edilmesi yönünde atılan politik adımlar, azınlık topluluklara mensup olan kişilerin günlük yaşamlarını etkilemekte ve onların entegrasyonunu ya da ayrılmalarına katkıda bulunabilecek olan Dillerin Kullanılmasına değin Kanunun uyumlaştırılması ile ilgili uygun yedeklerin tahsis edilmesi uyumlaştırılmış değildir¹ (Dillerin Kullanımına ilişkin Kanun).

Dillerin Kullanımına ilişkin Kanunun ilan edilmesinden 19 ay geçmesine rağmen bu Kanunun uygulanması sorunlu kalmıştır. Mahali yollar ile ya da belediye yasama ile yürütme organları toplantılarının iki resmi dil üzere doğrudan doğruya tercüme edilmesi ve topografi işaretlerinin tercüme edilmesi konusunda bazı pozitif sonuçlar elde edilmiştir. Kosova hükümeti bununla ilgili Administratif Talimatları kabul edip Diller Komisyonunu kurmuştur.² Buna rağmen daha birçok meydan okumaların görüşülmesi gerekir. Önemli Administratif Talimatlar hala yayınlanmamış ya da gerektiği şekilde gerçekleştirilmemiştir ve kamuoyunun genel olarak bu evraklara erişimi yoktur ve onların gerçekleştirilmesini isteyecek durumda değildir. Dil Komisyonunun atanması ile ilgili kararlar alınırken dil toplulukları danışılmamış, ne de bu yöndeki çalışmalara katılmaları sağlanmıştır. Kosova Konsolide Bütçesindeki sınırlamalar ve yedek yetersizliği bu sürecin gerçekleşmesini etkilemekte ve Kanun kendi başına uygun olan belediye kapasitelerinin desteklenmesi için özel araçları belirleme ve tahsis etmekten acizdir. Kosova Hükümeti, merkezi ile belediye enstitülerinin görevlerini aydınlatma ve onların resmi ile diğer topluluk dillerini kullanmaları konusunda herhangi bir kamu enformasyonu kampanyasını başlatmış değildir.

Kosova dil açısından parçalanmış bir toplum olarak kalmaktadır. Yirmi yıla yakın bir dönem içerisinde Kosova Arnavut ve Kosova Sırp toplulukları iki resmi dil üzere öğrenim görmemişlerdir. Birçok durumda ayrı ayrı eğitim görmeye devam etmektedirler. Kosova Arnavut ve Sırp toplulukları ayrı ayrı sağlık ve belediye hizmetlerinden yararlanmaktadır. Bu, iki sistemden birini kullanma mecburiyetinde olan ve eğitimdeki dil haklarının Kosova yetkilileri tarafından karşılanması mecburiyetinde olan diğer toplulukları etkilemektedir. Bunun sonucu olarak bu yeni kuşaklar bu iki resmi dilden sadece birini konuşmakta ve birbirleriyle konuşma- irtibatla bulunma olanağında değildirler. Bu kuşaklar aynı zamanda gelecekte hükümette ve sivil toplumda resmi dillerin eşit olarak kullanılmasının temin edilmesi için sorumlu olacaklardır. Ortak çok dilli sosyal ve enstitü alanı azalırken , buna katılan topluluklar ve uygun olan önlemler ile bu paradoksun görüşülmesi gerekir. Eğer çok dilli bir toplum ve enstitüsel sitemin korunması istenirse, çatışma ve çatışmanın esası çözüme kavuşturulmalıdır.

Çatışma sonrası kimi yerlerde belli gelişmelerin cereyan etmesi göz önünde bulundurularak, Kosova'nın birçok yöresi ile belediyesinde çok dilli bir ortam kaybolmuş ya da daha az farklı olmuş, yerlerinden olanlar hala yerlerine dönme hakkından yararlanamamış ,belediye düzeyi içerisinde enformasyon-bilgi isteme ve bu gibi yetkililerden hizmet isteme olanağında değiller. Onların demografik yapısı gözetilmeksizin, belediyelere, Yasayı uygulama sorumluluğu düşer.

¹ Kosova Meclisi'nin UNMIK 2006/51.Sayılı Kuralı ile ilan edildiği üzere Dillerin Kullanımına ilişkin 02/L-37 Sayılı Kanun

² Bu organ, Kanunun 32 Maddesi, Başbakanlık Dairesinin 2007/03Administratif Talimatı ve 2007/06 Administratif Talimatı esaslı üzere çalışmaktadır.

2. GİRİŞ

2006 yılında Dillere ilişkin Kanunun onaylanmasından sonra, Kosova Meclisi, dillerin kullanılmasına ilişkin var olan Kanunu uyumlaştırarak, Arnavutça ile Sırpçanın eşit olarak kullanılmasını temin eden öneriyi yeniden onaylamıştır. Kanun hazırlayıcısı aynı zamanda diğer topluluk dillerinin de tanıyacağını ve ahalinin yüzde 3 ya da % 5'nin konuşmakta olduğu dilin veya geleneksel olarak kullanılmakta olan dilin de kullanılması için koşulları temin edeceğini belirtti. Kanunun 2.3 ve 2.4 maddesine göre geleneksel olarak konuşulmakta olan dillerin ya da ahalinin % 3'ü tarafından konuşulmakta olan dillerin de aynı zamanda 'resmi kullanımda olan diller' olarak kullanılması saptanmıştır. Bu dilleri kullananlar sadece bireysel istemlere göre kendi dillerinde hizmet görebilir ve evraklara sahip olabilirler. Eğer bir yörede ahalinin % 5'inden çoğu bir dili konuşursa o dil belediyenin ek resmi dili olabilir. Bu dilleri kullananlar Arnavut ve Sırp dilini konuşanlar gibi aynı haklara sahiptirler. Ama dillerin demografik sınırları çizgisi üzerinde tanınması sadece nüfus sayımından sonra gerçekleşebilecektir. Dillerin Kullanımına ilişkin Kanun modern bir yasal enstrümandır. O, Anayasal Çerçeve ve onun tamamlayan hukuk düzenlemelerine dayanması yanı sıra³, Ayrımcılığa Karşı Kanun⁴, Ulusal Azınlıkların Korunmasına Değın Çerçeve Sözleşmesi ve Kosova'da uygulanmakta olan azınlık dilleri ile ilgili uluslar arası enstümanlara da dayanmaktadır.⁵

AGİT Kosova Misyonu, (AGİT) Kosova Hükümetinin dil topluluklarına karşı uyumu ve sorumluluğunu sistematik olarak gerçekleştirmek amacıyla belediyelerin Kanun ile saptanmış olan görevlerini nasıl gerçekleştirdiklerini değerlendirdi. AGİT şu pratikleri inceledi: toplantılar süresince naklen tercümenin temin edilmesi; resmi evrakların ve belediye web sitelerinin tercüme edilmesi; resmi ile topografi işaretlerinde dillerin kullanımı; çeviri ile naklen çeviri kapasiteleri; Kanunun pratikte uygulanmasını etkileyen engeller.

3. DİLLERİN KULLANIMINA DEĞİN KANUNUN PRATİKTE UYGULANMASI

3.1 Dillerin Kullanılmasına İlişkin Kanun ile İlgili Kamu Enformasyonunun Temin Edilmesi

Kosova Hükümeti sözü geçen Kanunun ilan edilmesinden hemen sonra bu Kanunun 36.2 Maddesi ile öngörüldüğü gibi kamuoyunu bilinçlendirme programını düzenlemeyip kendi görevini yerine getirmemiştir "[...] AGİT sadece Klinë/Klina/ Klina belediyesinde bu gibi çalışmalarını gözetlemiş, bu belediyede belediye dillerin kullanımına değın kural onaylanmadan önce kamu danışmaları yapılmış. Obiliq/Obilić/ Obiliçte ise Belediye Topluluklar Ofisi topluluklar temsilcilerinin belediye yetkilileri tarafından Dillerin Kullanımına ilişkin Kanunun ne derece pratikte kullanıldığı ile ilgili konuyu görüşmelerini olanaklaştırdı.

3.2 Geleneksel Olarak Kullanılmakta Olan Dillerin Tanınması ve Kullanılması ile İlgili Belediye Kural ve Pratikleri

Dillerin Kullanımına ilişkin Kanunun 2.4 ve 35. maddelerine göre belediyeler sözü geçen kanunun ilan edilmesinden altı ay sonra kendi yörelerinde geleneksel olarak konuşulmakta olan dillerin tanınması için incelikli kuralları kabul etme mecburiyetindeydi. Ağustos 2007 tarihinde, Yerel İdare Administrasyonu Bakanlığı, 2007/06 Sayılı Administratif Talimatı kabul etti. Bu Administratif Talimat, belediyelerin Dillere ilişkin Kanun esasınca saptanan koşullar üzere resmi kullanımda olan dilleri tanınması ile ilgili prosedürleri ortaya atmaktadır.

22 Belediyeye Administratif Talimat verilmiş ve 11 belediyeye verilmemiştir. Şu ana kadar sadece bir belediye dillerin kullanımına ilişkin Kanun kuralını onaylamış⁶, diğer dillerin Kanun ve Administratif Talimat üzere tanınmasına ilişkin prosedürler gerçekleştirilmiş değildir. Bazı belediyeler informal olan

³ Kosova Özyönetimsel Geçici Kurumlarına Değın Anayasal Çerçeveye İlişkin 2001/9 Sayılı UNMIK Kuralı, Bölüm 3 (İnsan hakları) ve Bölüm 4 (Topluluklar ve onun üyelerinin hakları).

⁴ 2004/32. Sayılı UNMIK Kuralı ile ilan edilen 2004 /3 Sayılı Kosova Kanunu

⁵ Anayasal Çerçeve ile ayarlandığı gibi, Bölüm 3.2(g); (h) ve Bölüm 3.3.

⁶ Klinë/Klina/ Klina Belediyesi, Belediye Enstitülerinde Dillerin Kullanılmasına Değın 01-07-72/07 Sayılı Kural

prosedürleri izlemektedir. Sözü geçen kanunun onaylanmasından önce Arnavutça ilie Sırpça dışında beş belediyede diğer diller resmi bir kullanım içindeydi. Kanuna göre Prizren’de Türkçe resmi bir dildir. 2007 ve 2008 yıllarında, Gjilan/Gnjilane/ Gilan, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Prishtinë/Priştina/Priştine ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitırın’da Türkçe resmi kullanımda olan bir dil olarak tanımlanmış bulunmaktadır. Şu ana kadar böyle bir olanağın gerçekleştirilmesi için sınırlı olan ve hiçbir insan kaynakları tahsis edilmemiştir. Prizren ve Dragash/Dragaş/ Dragaş’ta, belediye yasaması ve belediye binası işaretleri aynı zamanda Boşnak dilinde de mevcuttur. Dragash/Dragaş/Dragaş ve Pejë/Peć/İpek’te sokak adları ve topografik işaretler Arnavutça, Sırpça ve Boşnak dilinde vardır, sokak işaretlerinin her iki resmi dil üzere tercüme edilmesine ilişkin proje 2008 yılında Novobërdë/Novo Brdo/ Nobırda’da gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Bazı belediyelerde, ana dili resmi dillerden bir olmayan kişiler kendi dillerinde dilekçelerini vermekte ve kendi dillerinde cevap almaktadırlar. Bu hak kendilerine Belediye Tüzükleri ya da saptanmış olan pratikler ile ilgili hükümler ile temin edilmektedir.⁷ Roman dilinin geleneksel olarak Prizren’de konuşulması ve bu Kanunun 2.4 maddesine göre tanınması için koşulların var olmasına rağmen, Belediye, sayısı kabarık olan bu topluluğun dil haklarını ne tanımakta ne de korumak yönünde bir şey yapmaktadır.

3.3 Belediye yetkililerinin dilleri kulanmaları

Dillere ilişkin Kanunun 7.2 maddesi her kişinin belediye yetkilileri ile herhangi bir resmi dil üzere irtibatla bulunması ve uygun olan hizmetlerden yararlanması ve kamu evrakına sahip olması hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Her belediye temsilcisi ve yönetim organının her kişi ile irtibat kurması uygun olan belediye hizmetinden yararlanması ve her belediye enstitüsünün ve organının kişiye istediği resmi dil üzere evrak vermesinin zorunluluğu olduğu belirtilmektedir.” 8.1 madde resmi kullanımda olan dil üzere kişinin sözlü ya da yazılı olarak kendi dilekçesini verme olanağını şart koşarak, istedikleri şekilde belediye enstitüleri ve görevlilerinden kendi dilleri üzere yanıt isteyebilirler. AGİT, 17 belediyede azınlık topluluklarına sahip olan kişileri soruşturarak onların belediye yetkilileri ile kendi ana dillerini kullanma konusunda karşılaşmakta oldukları pozitif durum ile zorluklar hakkındaki görüşlerini aldı. Yapılan anket aynı zamanda çoğunlukta olan topluluğun yaşamakta olduğu alanlarda ana dilin kullanılması ile ilgili güvenlik algılamaları da kapsamaktadır. Ankete katılanların % 28’i kendi dili üzere hizmetlerin elde edilmesinde sorunlarla karşılaştıklarını belirttiler . Bunlar genelde Kosova Sırp, Kosova Türk ve Roman ve Kosova Boşnaklarından gelen kişilerdir. Ankete katılanların % 40’ ı kendi dilleri üzere yazılı evrakların elde edilmesinde zorluklarla karşılaştıklarının altını çizdi. Bunlar genelde Kosova Sırp, Kosova Türk, Roman, Kosova Boşnak ve Kosova Hırvat toplulukları mensuplarıdır.

Sırp dilini konuşanlar belediye yetkilileri ile irtibat kurmakta ve onlardan hizmet ile dokümanları almakta beliren zorlukların altını çizerek, daha genç görevlilerin Sırpçayı konuşamadıklarını belirttiler. Buna karşın Novobërdë/Novo Brdo/ Nobırda Belediyesi gibi karışık olan bir belediyedeki Arnavut ahalî kendilerinin evrak almakta ve hizmet görmekte zorluklarla karşılaşmadıklarını belirttiler. Ferizaj/Uroševac/ Ferizovik , Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosovo Ovası ve Gjakovë/Đakovica/ Yakova belediyelerinde yaşamakta olan ve ana dili Arnavutça olan Haşkali ve Mısırlı topluluk üyeleri de bu alanda zorluklarla karşılaşmadıklarını belirttiler

Lipjan/Lipljan/ Lipyân’dan Kosova Hırvatları ve Dragash/Dragaş Dragaş, Prizren ve Pejë/Peć /İpek ‘ten Kosova Boşnakları kendi dillerinde yazılı evrakların yayınlanması, bunun yanı sıra Kimlik Kartlarının, ölüm belgelerinin, tıbbi raporların ve talimatların olduğu gibi sağlık korunumuna ilişkin duyuruların sadece Arnavut dilinde olduğundan yakındılar. Gjilan/Gnjilane/Gilan ve Prishtinë/Priştina/ Priştine Türkleri sözü edilen belediyelerden evrakların ve hizmetlerin Türkçe olarak alınmasında sorunlarla karşılaştıklarını belirttiler. Ankete katılan bazı konuşmacılar yerel yetkililerden alınan yazılı evrakların genelde Arnavutça olduğunu ve onların tercümelerinin yapılmasının zor olduğunu söylediler. Günümüze kadar Roman diline özel bir korunma ve destek yapılmamaktadır. Roman topluluklarının geleneksel olarak çeşitli belediyelerde kendi dillerini konuşmalarına rağmen, bu dil tanıtılmış değildir ve

⁷ Dragash/Dragaş/Dragaş, Klinë/Klina, Deçan/Deçane, Shtërpçë/Štrpce/Štrpctse, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Novobërdë/ Novo Brdo/Nobırda, Prishtinë/Priştina/Priştine, Zvečan/Zveçan, ve Junik/Yunik.

özel sektöre sınırlandırılmıştır. Belediye yetkililerinin Arnavutça veya Sırpça konuştukları ve Roman dilini bilmedikleri için onların belediye yetkililerinden kendi dilleri üzere evak ile hizmet almakta sorunlarla karşılaştıklarını belirttiler.

Gjilan/Gnjilane/Gilan, Mitrovicë/Mitrovica/ Mitroviça ve Klinë/Klina/Klina gibi belediyelerde çoğunluğun yer aldığı alanlarda Sırp ile Roman vatandaşların serbest hareket etmeleri ve kendi dillerini kullanmaları konusunda serbest olmadıklarını söylediler.

3.4 Devlet - Sivil memurlar, çalışma alanı ve resmi dillerin kullanılması

Kanunun 7.5 maddesi şunları gerektirmektedir, “[belediye enstitüleri kendi çalışma ortamlarının resmi dillerin etkili olarak kullanılması içiniletici olmaları bu görevlerde çalışan belediye yetkililerinin ve işçilerinin her resmi dili kullanabilmelerini temin edilmelidir.”

Dokuz belediye ve Pilot Belediye Birimlerinde çok uluslu –topluluklar sivil hizmetler yoktur, Kuzey Mitrovica/Mitrovicë/ Mitroviça’daki 24 belediye ve administrasyon ilgili belediyede çoğunluğu oluşturan topluluğa mensup olmayan en azından bir sivil memuru vardır. 20 belediyede devlet memurları iş zamanında iş arkadaşları ile yapılan irtibatlarda, kendilerini rahat hissettiklerini belirtiyorlar. Belediyelerin az bir bölümünde Sırpça konuşmakta olan devlet memurları iş arkadaşları ile yapılan irtibatlarda kendilerini rahat hissetmediklerini (Klinë/Klina), ve belediye yetkilileri ile doğrudan doğruya Sırpça irtibat kuramadıklarını, bir araya gelmek için tercüman aradıklarını belirttiler (Ferizaj/Uroševac/Ferizovik). İddiaya göre bu resmi görevliler Sırpçayı biliyor ama konuşmak istemiyorlar. Tercümenin temin edilmesinin istenmesi, Dil Kanunu ile uyum temin etmekte bir başarısızlığı oluşturmadığına göre, kendi çalışma ortamlarının daha iletken olması amacıyla ilgili belediye yetkililerinin resmi dillerin kullanımında eylemde bulunmalarını göz önünde bulundurmalarıdır. 18 belediyede sivil memurlar, işçilerin kamuoyu ile çeşitli nedenler için herhangi bir dil üzere irtibatla buldukları ve şu olguları kapsadıklarını onayladılar :

- kendi dil becerilerine göre her iki dili kullanmaktalar;
- kanuna uymaya çalışmakta ;
- en gergin dönemlerde bile temin edilen çok dilli bir irtibat için enstitüsel bir gelenek vardır;
- kıdemli görevliler her iki resmi dil üzere kamuoyu ile irtibatla bulunma örneklerini sunmaktadırlar.

Kanunun 7.5 maddesine göre, eğer sivil memurlar bir ya da birkaç resmi dil konusunda ve resmi olarak kullanılmakta olan diller konusunda yeterince becerikli olmadıkları durumlarda belediye yetkilileri gerekli olan tercümeyi temin etme mecburiyetindedirler .

3.5 Temsilcilerin ve idare organlarının toplantıları süresince naklen tercümenin yapılması

Kanunun 7.3 ve 8.4 maddelerine göre istem doğrultusunda belediyenin bir resmi dilden diğer bir resmi dile tercümenin yapılması ve bir resmi dilden herhangi bir topluluk dili üzere tercümenin yapılmasını temin etmesi gerekir. Bu mecburiyet temsilciler ve idare organları toplantısı ve belediye tarafından örgütlenen kamu toplantılarına aittir.

Yapılan inceleme tercümenin istenmesine ilişkin formal ve formal olmayan prosedürlerin sadece 18 beldiyede ve Pilot Belediye Birimlerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Birkaç istisna dışında naklen tercüme genel olarak temsilciler ile idare organları toplantılarında olduğu gibi Belediye Geri Dönüş Çalışma Gruplarının toplantılarının düzenlendiği bu belediyelerde temin edilmekte.

3.6 Resmi evrakların tercüme edilmesi

Dillerin kullanımına ilişkin Kanunun 7.4 maddesine göre, “ toplantı tutanakları belediye temsilcilerinin ve idare organlarının resmi kayıtları, kamu kayıtları ve diğer resmi evrakların belediyenin tüm dilleri üzere tutulması ve yayınlanması gerekir.” Bunun yanı sıra 7.6 madde belediye enstitüleri tarafından onaylanan kuralların ve yardımcı dokümanların basılması ve beldiyenin tüm resmi dilleri üzere yayınlanmasının temin edilmesi gerektiğini vurgular. [...]”. Resmi dillerin eşit olması konusunda daha

çok yapılması gerekir. Kosova Arnavutlarının ve Kosova Sırplarını çoğunluğu oluşturdukları birkaç belediyede istegin ve yedeklerin olmaması devam etmektedir. Ana dili Arnavutça veya Sırpça olan birkaç kişinin kendi yerlerine dönmeleri gerçeği birkaç belediyenin bu dokümanları resmi dillerin birine tercüme etmemelerine neden olmaktadır.

Leposavić/Leposaviq/ Leposaviç, Zvečan/Zvečan/ Zvečan ve Zubin Potok/ Zubin Potok gibi Sırpların çoğunlukta oldukları Kuzey Kosova’da temsilciler ve idare oranlarının toplantılarına ilişkin tutanaklar Arnavutça olarak yayınlanmamaktadır. Arnavutların çoğunluğu oluşturdukları belediyelerin Belediye Meclislerinde, Siyaset ile Finansi Komiteleri, Topluluklar Komiteleri, Arabuluculuk Komiteleri, Müdürler Bordunda Sırpça hiçbir zaman ya da seyrek olarak kullanılmaktadır. Belediye Geri Dönüş Çalışma Gruplarında da Sırpça daha az kullanılmaktadır. Kosova Kuzeyi Sırpı ile Kosova Güneyi Arnavutları belediyeleri arasındaki bu ayrım Belediye Meclisi kararlarının ve kurallarının Belediye Meclisi Komiteleri kararlarının, önerilerin; Müdürler Bordu ve Departmanlar kararlarının tercüme edilmesini razı etmelidir. Bu gibi evaklar genelde her zaman Güney Kosova’da Arnavutça olarak vardır ama Kuzey Kosova’da yoktur; ve birkaç Kosova Arnavut belediyesinde bu evraklar Sırpça olarak yayınlanmamış nede basılmıştır .

3.7 Belediye websitelerinin tercüme edilmesi

Kanunun 7.2 maddesi belediye yetkililerini şu işleri yapmalarını zorlamaktadır “[...] her kişinin herhangi bir resmi dil üzere her belediye enstitüsünden ya da organınan uygun olan kamu hizmetini ya da kamu evrakını istemesini temin etmesi [...]” diğer yandan belediye enstitüleri tarafından onaylanan 7.6. kuralları ile ek yasalar belediyenin resmi dilleri üzere basılmalı ve yayınlanmalıdır.”

Belediye siteleri mandatlar, etkinlikler, hizmetler ve işbulma olanaklarına ilişkin elektronik enformasyonlara yansıması temin etmektedir. 2007 yılının Kasım ayından itibaren, 23 belediye ve Pilot Belediye Birimi website açmıştır bu websitelerden 17’si çalışır durumdadır. Website adreslerinde belediyelerin adları 17 kere Arnavutça ve altı kere Sırpçaydı. Bu eşitsizlik , her iki resmi dile eşit bir statüsün temin edilmesi mecburiyeti ile uyuşmamaktadır. Hiçbir belediye her iki dilin eşit olarak kullanılması mecburiyeti ile bütünlüklü olarak uysal değildir. Dört websitede Sırpçaya tercüme edilen evrak yoktu, diğer beşinde Sırpçaya tercüme edilen evrak sayısı hiçbir zaman %29 ‘dan daha yüksek değildi. Daha fazla ama hepsi değil (% elli dörtten yetmiş dörde kadar) var olan sekiz belediye websitesinde Sırpçaya tercüme edilmiştir. On websitede evrakların % 16’dan fazlası kısmen Sırpçaya tercüme edilmiştir.

Sırpçaya yapılan tercüme kalitesinde söz iken AGİT, 9 websitedeki içeriğin doğru olduğu ve dört web sitede yeterliden daha başarılı olduğunu değerlendirdi. Dil bilgisi ve sentaks söz konusu olunca kalitenin arttığı belirtilebilir. Sırp alfabesinin kullanımında ciddi yanlışlar belirlenmiş bulunmaktadır çünkü özel harfler kullanılmamış ya da websitelerin çoğunda semboller ile değiştirilmiştir. Bunun sonucu olarak yedi websitesinde kalite yetersiz olarak değerlendirilmiş , diğer altı websitedeki kalite ise yeterli olarak değerlendirilmiştir.

3.8 Sokakta dillerin ve diğer topografik işaretlerin kullanımı

Kanunun 9.2 maddesine göre : “Belediyeler, köyler, caddeler, yollar ve diğer kamu alanlarını belirten resmi işaretler resmi diller üzere ve belediyede resmi diller statüsüne sahip olan diller üzere olmalıdır. 2007/30 UNMIK Kuralının 2.3 maddesi ve 11.2 (k) Bölümü uyarınca Belediye Meclislerinin yolların, sokakların ve diğer kamu yerlerinin adlandırılması ya da adlarının değiştirilmesi konusunda özel sorumluluğu vardır”

34⁸ administratif unitesinden sadece 20’si sokak adlarının ayarlanmasına ilişkin kararı onayladı. Bunların 17 ‘sinde, Belediye Meclisi kararına göre çoğunluğu temsil eden topluluğun kararı uyarınca tüm sokakların veya sokakların çoğunun ile kamu yerlerinin adları sadece bir resmi dil üzere temin edilmektedir. Pejë/Pec/ İpek ve Dragash/Dragaş /Dragaş tüm sokak adlarının hem Arnavutça hemde

⁸ Pilot Belediye Birimleri ve Mitrovicë/Mitrovica / Mitroviça BM Administasyonu da dahil edilerek

Sırpça olarak tercüme edildiği ve yazıldığı belediyelerdir ki bunu Kanunun 9.2 maddesi böyle gerektirmektedir.

Sokakların çoğu (%78 'i) kişilerin adlarını taşımaktadır ve kararların çoğu seçilmiş olan kişisel adlar ya Arnavutça ya da Sırpçadır. Çoğunluk topluluğuna düşen kişilerin adlarının seçimi resmi dillerin eşit olarak kullanılmasını önlemekte ve ayrımcılığa neden olmaktadır. Belediyelerin kişilerin adlarını kullanmamaları ve zorluksuz olarak tüm resmi dillere tercüme edilmesinin ısrar edilmesi ile bu sorun görüşülebilir ve böylelikle Kanunun 9.2 maddesi ile uyumun temin edilmesi sağlanabilir.

Bunun yanı sıra Kanunun 9.2 maddesi her belediyede belediyeler ya da köyler adını belirten resmi işaretlerin belediyenin resmi dilleri üzere olmasını şart koşturmaktadır. Bakanlık, ana ve bölgesel yollar trafik işaretlerinin koyulması için sorumludur, belediyeler ise yerel yollarda trafik işaretleri için sorumludur. Transport -Taşımacılık ve Komünikasyon Bakanlığı tüm Kosova yöresindeki bölgesel yollarda iki dilde olan işaretlerin koyulmasını garanti etmiştir. 16 belediyede AGİT, bu işaretlerin tüm belediyeler ile köylerde her iki dil üzere yerleştirildiğini gözetlemiştir. 17 belediyede ve Pilot belediye Birimlerinde ihlallerin olduğu gözlemlenmiştir. Bu ihlaller resmi olmayan adların,⁹ sadece bir resmi dil üzere yazılı olan yer adları, resmi adların yanlış yazılışı, temizlenmemiş ya da değiştirilmemiş olan zarar görmüş işaretler, kırılmış olan ya da yerinden çekilmiş olan birkaç topografik işaretini kapsamaktadır.

3.9 Dillerin kullanılmasına ilkin Kanunun gerçekleştirilmesinde görülen engeller

AGİT, yarıdan çok belediyelerde Kanunun gerçekleştirilmesini zıt bir şekilde etkileyen çok sayıda engelleri belirledi: hiç ya da yetersiz tercüme personelinin olmaması ve ek dil asistanlarının işe alınması olanağının olmaması; daha kaliteli dil asistanlarının ilgisini çeken düşük maaşlar, dil asistanlarının çok işleri ve sorumlulukları vardır; belediyenin yeterince finansi yedekleri yoktur, dillerin kullanımına değin belediye siyasetinin (yazılı) olmaması. Belediyelerin %50 sinden daha fazlasında diğer engellerin de var olduğu saptanmıştır: çalışma koşulları, çok işin olması ve moral olarak etkileyen diğer faktörlerin yer alması dil asistanlarında iş motivasyonunu azaltmıştır; merkezi enstitüler dokümanları sadece Arnavutçadır; dil asistanları diğer işler için-görevler için de kullanılmaktadır; belediye dil siyaseti konusunda yeterince çaba harcamamaktadır; dil personelinin yeterince profesyonel görgüsü yoktur. Farklı merkez enstitülerinin belediye yetkililerine sadece Arnavutça olarak resmi evrakları sunmaları, ve gerektiği gibi Sırpçaya tercüme edilen evrakların sunulmaması 11 belediyede endişe nedeni olmuştur.

3.10 Tercüme ve naklen tercüme kapasiteleri

Dillere ilişkin Kanun belirgin bir şekilde bunu şart koşturmasına rağmen Kanunun harfi harfına uygulanması çok kere yetersiz olan ve uygun olan insancıl, finansi ve teknik kaynakları gerektirmektedir. Bunun yanı sıra bu tercüme birimlerinin kurulması, belli sayıda kalfiyeli dil asistanlarının işe alınmasını ve onların uygun olan çalışma koşullarına ve profesyonel gelişme olanaklarına yavaşmalarının temin edilmesi gerekir.

Var olan 34 administratif birimden, 28'i belediyede tercüme birimlerini kurmuş ve 24 belediye Dil Odak Noktalarını atamış bulunmaktadır. Altı belediyede dil asistanları-tercümanlar 23 belediyede ise bir ya da iki dil asistanı vardır ve sadece beş belediye üç ya da beş tercümanı işe almıştır. Belediyede çalışan 56 dil asistanlarından 48'i Arnavutça ve Sırpça olarak hizmet yapmaktadır (her belediye için 1.4). 2008 yılında yeni atamalar yapılmış değildir. Öyle ki tercüme/ naklen tercüme hizmetlerinde görülen başarısızlık ve temsilciler ile idare organlarının çalışma evraklarının tercüme edilmesinde yeterli personelin olmaması gibi. Hiçbir belediyede yazıları kontrol edecek ve kalite kontrolünü yapacak dil editörleri yoktur. Belediyelerin çoğunda evrakların orjinel olarak Arnavutça olması yüzünden, bu Sırpçaya yapılan tercüme kalitesini etkilemektedir. Kosova Sırplarının çoğunlukta olduğu belediyelerde de Arnavutça aynı sorunla karşılaşmaktadır.

⁹ Bölgesel ve yerel yollarda Glogoc/Glogovac yerine Drenas/Glogovac ve Skenderaj/Srbica yerine Skenderaj/Skenderaj . Obiliq/Obilić/ Obiliç'te Prishtinë/Priştina/Priştine – Mitrovicë/Mitrovica/ Mitrovica yol işaretleri Obiliç yerine "Kastriot" olarak kullanılmaktadır.

20 belediyede simültan tercüme için cihazlar yerleştirilmiş ve çalışmaktadır. Yedi belediyede ise bu cihazlar çalışmamaktadır ya da kullanılmamaktadır ve altı belediyede simültan tercüme için cihazlar yoktur.

Tecüme birimlerinin ayrı ayrı bütçeleri yoktur ve bazı durumlarda cihazları ve daireleri yoktur. AGİT'in yapmış olduğu gözlemlere göre 22 belediye bu kapasiteleri desteklemek için yeterli finansi yedekler tahsis etmemiştir. Tercüme uzmanlarını, dil avukatlarını-hukukçularını ve mahkeme tercümanlarını eğitecek olan özel bir yüksek eğitim temin edilmiş değildir. Belediyeler tarafından işe alınan 56 dil asistanından 31'i sadece orta eğitime sahiptir. Beş belediyede ankete katılan asistanların hiçbiri özel bir kursa katılmış değildir. 25 asistan-tercüman Kosova Kamu administrasyonu Enstitüsü, Kamu Hizmetleri Bakanlığı ve Yerel İdare Administrasyonu Bakanlığı tarafından 2005-2007 dönemi arasında örgütlenen eğitim derslerine katıldıklarını belirttiler. Bu kurslar kısa bir süre içerisinde düzenlenerek bir günden beş güne kadar sürmüştür. Yedi asistan diğer enstitülerden ek özel eğitim dersleri görmüştür.

2007 yılında Kamu Hizmetler Bakanlığı Merkezi Dil Gözetleme Birimi Bakanlıklara ait olan dil birimleri için profesyonel gelişme eğitim ihtiyaçları kapasitelerinin değerlendirilmesi için kapasiteler sistematizasyonunu yapmaya başlamıştır. Bu birimler personeli her üç ay dil testlerinden geçerek bu sonuçlar zayıflıkları belirlemek ve kapasite yapılanması kurslarının hazırlanması için kullanılmaktadır. 2007 yılında Kamu Hizmetler Bakanlığı, Yerel İdare Administrasyonu Bakanlığı ve Kosova Kamu Administrasyonu Enstitüsü ortaklaşa olarak simültan çeviri teknikleri için bir eğitim örgütlemiş ve bu eğitim derslerine tüm merkezi düzey dil asistanları olduğu gibi belediyeler tarafından işe alınan dil asistanlarının çoğu katılmıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Dillere ilişkin Kanunun ilan edilmesinden 19 ay sonra belediye düzeyinde Yasanın uygulanması için yetersiz olarak insancıl ve finansi kaynaklar tahsis edilmiştir. Ek belediye resmi dillerinin ve resmi kullanımda olan dillerin kullanımına ait belediye kurallarının onaylanması gerekmektedir. Çeşitli belediyeler, Bakanlıklardan ve diğer merkezi enstitülerden Sırpçaya çevrilmemiş olan evrakları olduğu gibi Sırpçaya iyi tercümesi yapılmamış olan evrakları almakta am bunu Dil Komisyonuna bildirmemektedirler.

AGİT, Yasanın uygulanmasının denetlenmesine ilişkin merkezi mekanizma olarak ve birkaç Administratif Talimatın yayınlanmasının denetlenmesi 2007 yılının mayıs ayında kurulan Dil Komisyonunun kurulmasını selamlayarak, bu kanunların bazılarının da hala yayınlanmadığını¹⁰ ya da uygun bir şekilde uygulanmadığına işaret etmektedir. Genel kamuoyunun bu kanunlara erişiminin olmadığı ve onların uygulanmasını isteme olanağında olmadığına işaret etmektedirler. Onun kurulmasından bir yıl sonra kamuoyu genelde Dil Komisyonunun kurulduğunu ve dil ile ilgili prosedürlerin önemli kullanışı konusunu bilmemekte. Komisyona sadece bir ağlaşa sunulmuş bulunmaktadır. Komisyonun atanması ve yapısı, Dillerin Kullanımına ilişkin Kanun ile madde 32.10 istendiği üzere tüm dil topluluklarının etkili bir şekilde katılımını ve temsil edilmesini olanaklı kılmış değildir. Bunun yanı sıra komisyonun kendi bütçesi, kaynakları ve ofisleri yoktur. Bakanlıklar ve Kosova Meclisi dillerin kullanımına ilişkin yasa tasarısı üzere yorumu yapması için komisyonu çağırması değildir.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak, AGİT Kosova enstitülerinin şunları yapmalarını önermektedir:

¹⁰ Örnek olarak Başbakanlığın 2007/03 Administratif talimatı ve Yerel İdare Administrasyonu Bakanlığının 2007/06 Sayılı Talimatı.

- Kamuoyunu bilinçlendirme kampanyasını **düzenlemesi**, tüm ilgili Administratif talimatları yayınlaması ve Kanunun uygulamaya geçmesi için uygun olan finansi, insancıl ve teknik yedeklerini tahsis etmesi;
- Belediyelerin dillere ilişkin kuralları kabul etmelerini temin etmesi, tercüme birimlerinin kurulmasının ayarlanması ve tercüme birimleri için sistematik bir gelişme kirikulumunu – müfredatını geliştirmesini **temin etmesi** ;
- Tüm dil topluluklarının katılımını temin edebilecek olan Dil Komisyonu yapısının **değiştirilmesi**, Komisyonun uygun olan kaynaklar ve lojistik destek ile efektif bir şekilde çalışması için güçlendirilmesi;
- Kosova eğitim sisteminin dil ayrımını güçlendirmediğini, seçilmiş olan resmi dil üzere zorunlu dersleri ve tam talimatları temin ederek her iki resmi dilin öğrenilmesi amacıyla düzenli olarak sivil memurlar eğitimini temin etmektedir.